

Sluten kontanthantering

– en vägledning från Arbetsmiljöverket

Inledning

Arbetsmiljöverket har fått i uppdrag av regeringen att tillsammans med arbetsmarknadens parter ta fram en vägledning för att tydliggöra när kraven på en sluten kontanthantering i detaljhandeln är motiverat ur arbetsmiljösynpunkt.

Med sluten kontanthantering menar vi att pengarna man tagit emot vid kassaplatsen förvaras slutet utan möjlighet för personalen och eventuella gärningsmän att där kunna komma åt dem.

Vi hoppas att denna vägledning bidrar till att du som arbetsgivare arbetar aktivt med hot och våldsrisker på arbetsplatsen och på eget initiativ installerar någon lämplig form av sluten kontanthantering där det behövs för att säkerställa anställdas trygghet på sin arbetsplats.

Arbetsmiljöverkets uppdrag gäller inte brottsprevention utan vi arbetar för att minska riskerna för ohälsa på arbetet. Att utsättas för ett kassarån är ett allvarligt arbetsmiljöproblem. Därför har vi ibland synpunkter på hur kontanter hanteras och vid vissa inspektioner ställer vi krav på att denna hantering ska vara sluten.

Hur kan man arbeta för att minska riskerna för rån inom handeln?

För att upprätthålla säkerheten på arbetsplatsen behöver arbetsgivaren regelbundet och systematiskt undersöka riskerna för hot och våld i arbetsmiljön. Då kan man kontinuerligt tillsammans med personal och skyddsombud uppmärksamma och analysera incidenter och risker som uppstått. Därefter beslutar man om lämpliga åtgärder för att ta bort eller minska den risk för rån man noterat och följer sedan upp att genomförda åtgärder fungerar som de ska och i annat fall justerar dessa. Att på detta sätt minska riskerna för hot och våld är en del av det som kallas systematiskt arbetsmiljöarbete. Läs mer om på det på Arbetsmiljöverkets hemsida (www.av.se).

Checklistor

Det kan vara ett bra stöd att använda checklistor med förslag på vilka faktorer som bör undersökas. På Handelsrådets hemsida finner du en checklista som kan hjälpa dig i arbetet att undersöka och åtgärda risker för hot och våld, och även andra risker, i arbetsmiljön (<http://handelsradet.se/wp-content/uploads/2015/12/Skydd-mot-ran-i-handeln-infobladd.pdf>).

LANTHANDEL →

INREDNING
KLÄDER
TE & GODIS
TOALETT
←

ÖPPET
ALLA DAGAR
ÅRET RUNT
vård 10-17
kv-sönd 10-16

KAFÉ →
LIVSMEDEL
DELIKATESSER
INREDNING
VLU71

”Skydd mot rån i handeln – 13-punktsprogrammet för att förebygga rån i butik”

Handelsrådet har tillsammans med Polisen och Brottsförebyggande rådet tagit fram en lista på 13 punkter som man rekommenderar alla inom handeln att följa för att så mycket som möjligt minska riskerna för hot och våld på försäljningsställen. Dessa 13 punkter handlar om följande:

1. Säkerhetsansvarig
2. Utbildning i säkerhetsfrågor
3. Rutiner för säkerhetsarbetet
4. Låsbara kassalådor
5. Sedelbox, rörpost eller slutet kontanthanteringssystem
6. Skyddad uppräkningsplats
7. Värdeskåp
8. Larmmöjlighet
9. Säkra dörrar och låsningsrutiner
10. Personalingång och varuintag
11. Längdmarkering
12. Säkra förflyttningar av pengar m.m.
13. Beredskap för krishantering

Läs mer om hur man arbetar med dessa punkter i ”Skydd mot rån i handeln” (<https://handelsradet.se/arbetsmiljo-och-sakerhet/sakerhet/skydd-mot-ran-i-handeln/>).

Har man arbetat igenom de 13 punkterna och uppfyller dessa på ett bra sätt, har man generellt en god säkerhet.

Du kan läsa mer om hur du ordnar en bra arbetsmiljö på Arbetsmiljöverkets hemsida: www.av.se.

Hur inspekterar Arbetsmiljöverket riskerna för hot och våld inom handeln?

Arbetsmiljöinspektörerna undersöker vid inspektioner hur arbetsgivaren genomför det systematiska arbetsmiljöarbetet, bland annat om riskerna för hot och våld är uppmärksammade och hur arbetsgivaren har åtgärdat de risker man har upptäckt. Därefter går arbetsmiljöinspektörerna igenom hur rånrisken ser ut konkret på arbetsplatsen.

Exempel på olika krav som arbetsmiljöinspektörerna kan ställa på arbetsgivare där man upptäckt brister inom hot- och våldsområdet:

- Ni ska utarbeta säkerhetsrutiner och instruktioner för sådant arbete som enligt er riskbedömning medför risk för våld eller hotfulla situationer och se till att de följs.
- Ni ska se till att lokalen/varumottagandet/personalentrén/personalparkeringen/kundentrén är utformad, utrustad och belyst så att den kan överblickas.
- Ni ska se till att arbetstagarna har möjlighet att tillkalla snabb hjälp om en hot- eller våldshändelse uppstår.
- Ni ska se till att en extra person, anställd eller väktare, är närvarande vid öppning/stängning av butiken för att undvika ensamarbete.
- Ni ska utarbeta rutiner som omfattar hjälp och stöd åt all personal i anslutning till en hot- eller våldshändelse. Rutinerna kan utformas som en checklista.
- Ni ska installera någon form av sluten kontanthantering vid kassan.

När ställer Arbetsmiljöverket krav på sluten kontanthantering?

På grund av olika omständigheter och faktorer bedömer ibland Arbetsmiljöverket att de åtgärder som genomförts inte är tillräckliga för att säkerställa en hälsosam arbetsmiljö. När Arbetsmiljöverket ställer krav på att kontanthantering ska vara sluten och kontanter inte ska vara möjliga att få tag i vid kassaplatser, så beror detta på hur stor rånrisken bedöms vara när alla övriga möjligheter att minska rånrisken är utnyttjade. För att kunna göra denna bedömning undersöker man följande faktorer:

- Har arbetsstället eller närliggande arbetsställen tidigare utsatts för rån, vilket ökar rånrisken? Utmärker sig området i brottsstatistiken?
- Är försäljningsstället ensligt beläget och/eller är det lätt för en rånare att snabbt försvinna från platsen?
- Hur ser lokaler och omgivning ut? Är de ändamålsenliga utifrån ett säkerhetsperspektiv? Är det bra insyn i lokalen utifrån? Går det att ta sig osedd till och från försäljningsstället i skydd av t.ex. växtlighet, reklampelare och skyltar?
- Finns det ofta mycket kontanter i kassan?
- Sena/tidiga öppettider, nattöppet?
- Hur ser bemanningen ut? Förekommer ensamarbete?

Hur hanterar jag som arbetsgivare den information jag nu fått?

Med hjälp av punkterna ovan bedömer du tillsammans med skyddsombud och personal om det finns en förhöjd rånrisk. I så fall kan en sluten kontanthantering vara en lösning för att minska riskerna för rån och förmodligen ett krav som Arbetsmiljöverket skulle ställa vid en inspektion på ditt försäljningsställe.

Tillsammans med skyddsombud och arbetstagare väljer du vilken typ av sluten kontanthantering som ska installeras. Är du medlem i en branschorganisation kan du även få stöd därifrån om vilken typ av sluten kontanthantering som passar bäst.

Arbetsmiljöarbete även om man har en sluten kontanthantering

När Arbetsmiljöverket ställer krav på någon form av sluten kontanthantering görs det med syftet att rånrisken ska minimeras för att undvika ohälsa hos personalen. Det finns ju dock ingen garanti för att riskerna för rån helt försvinner även om någon form av sluten kontanthantering installeras. Därför är det viktigt att arbetet med att förebygga hot och våld pågår kontinuerligt.

Det är nödvändigt att försäljningsstället, både utanför och i lokalerna, tydligt skyltar med att man använder sig av en sluten kontanthantering och vad detta innebär för personalens möjlighet att komma åt och kunna ge ut pengar vid ett rån försök.

Det finns alltid risk för att någon som försöker komma åt pengar på ett olagligt sätt kan vara psykiskt instabil eller påverkad av droger och därmed inte alltid är uppmärksam på sådan information. Likaså kan rån vara en stundens ingivelse och/eller ske med stort stresspåslag, vilket också kan påverka förmågan att ta in viktig information. Detta gör att ett försäljningsställe aldrig kan slå sig till ro med vetskapen att man har installerat ett slutet kontanthanteringssystem i tron att något rån aldrig mer kommer att ske. Personalen måste ha tillräckliga kunskaper om hur man ska agera om en rån situation ändå skulle uppstå. Det ska därför finnas rutiner och instruktioner för en sådan situation som alla på arbetsplatsen, även vikarier och timanställda, känner till.

Efterhjälpande åtgärder om hot och/eller våld inträffar

Arbetsgivaren är skyldig att ha en plan för första hjälpen och krisstöd. Upprätta därför rutiner för hur ni ska agera om någon skadas eller drabbas av hot eller våld. En arbetstagare som blivit utsatt för hot eller våld ska snabbt få hjälp och stöd för att förebygga eller lindra såväl fysisk som psykisk skada. På Arbetsmiljöverkets hemsida kan du läsa mer om detta (<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/>).

Fler exemplar av broschyren beställs från:
Arbetsmiljöverket, 112 79 Stockholm
Telefon 010-730 90 00
E-post: arbetsmiljoverket@av.se
av.se

Best nr ADI 695

Vår vision: Alla vill och kan skapa bra arbetsmiljö

**ARBETSMILJÖ
VERKET**